

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Ош мамлекеттик университетине караштуу Д 13.23.681 диссертациялык кеңештин эксперти Кожобеков Кудайберди Гапаралиевичтин 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика), педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган **Кабылова Света Амантуровнанын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы»** деген темадагы диссертациясына

КОРУТУНДУСУ

Эксперт, изденүүчү Кабылова Света Амантуровнанын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы» деген темадагы диссертациясын (диссертанттын илимий жетекчиси - пед. илимд. доктору, профессор С. Калдыбаев) карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

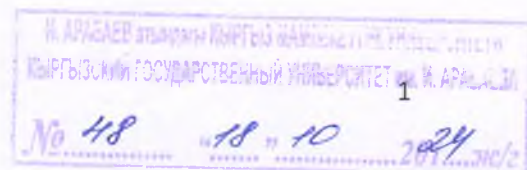
Диссертациялык иш 13.00.02-окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) илиминин квалификациялык белгилерине туура келет. Иште адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын түзүүнүн илимий методдоруна изилдөө жүргүзүлгөн.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

2. Иштин максаты катары педагогикалык жогорку окуу жайларда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясынын эффективдүү жолдорун аныктоо жана аны ишке ашыруунун заманбап технологиясын иштеп чыгуу каралган.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

Биринчи милдети. Изилдөө проблемасы боюнча адабияттарга талдоо жүргүзүүнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгын аныктоо.

Бул милдетти чечүү боюнча изденүүчү тарабынан төмөндөгү изилдөө иштери жүргүзүлгөн: Педагогикалык адабияттарга жана окумуштуулардын көз караштарына талдоо жүргүзүүнүн негизинде студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун зарылдыгы, проблеманын изилдениш жана учурдагы абалы аныкталган. «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүн чечмелөө боюнча окумуштуулардын бир нече көз караштарына токтолгон. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүккөрүн калыптандыруунун учурдагы абалын иликтөөдө жалпы билим берүү уюмдарынын предметтик стандарты менен жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик стандартына, окуу китептерине талдоо жүргүзүлгөн, сабактарга катышуу уюштурулган, окутуучуларга жана студенттерге анкеталык сурамжылоо жүргүзүлгөн. Сурамжылоого катышкан студенттердин болжол менен жарымы практикалык сабактарга даярданууда окуу китептерин же лекциялардын конспекттерин гана колдонору айтылган. «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсу боюнча кыргызча китептер жок экендиги аныкталган.

Экинчи милдети студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасын жана мазмунун аныктоо.

Мында студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасы жана мазмуну аныкталып, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн калыптандыруу үчүн *мотивациялык, когнитивдик, коммуникациялык, технологиялык, рефлексиялык* компоненттери каралган. Студенттерге ар кандай иш-аракеттердин ыкмалары аркылуу билимдерин тереңдетүү, изилдөө, талдоо, максат кое билүү менен милдеттерди чече билүү жана аныктоо жөндөмдөрүн калыптандырууга багытталган. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк бүтүндөй бир комплекстүү компоненттерди камтыйт. Тактап айтканда, студент коюлган суроонун жообун өз алдынча табууга аракет кылат, ар кандай маселенин чечилишин ийгиликтүү чечүү ага ийгиликтин кырдаалын түзүп, өзүнө болгон ишенимин бекемдеп, ишти аткарууга жана жаңы билимдерди алууга мындан аркы мотивацияны берет.

Жаңысын өз алдынча ачуу, кандайдыр бир иштөө механизмдин же моделин түзүү студентке өзүнүн ишмердүүлүгүнүн натыйжаларын баалоого мүмкүндүк берет, ошентип, ал изилденип жаткан тармактын адиси катары бекитилет. Эмоциялардын бул позитивдүү диапозону эс-тутумда сакталып кала берет, ошондуктан аны кайра-кайра башынан өткөрүү зарылчылыгы пайда болот. Демек, предметке эле эмес, таанып-билүү процессинин өзүндө да – когнитивдик кызыгуу, билимге болгон мотивация пайда болот.

Үчүнчү милдети информатиканы окутуунун теориясы жана

методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын иштеп чыгуу.

Бул милдетти чечүүдө педагогикалык жогорку окуу жайдын студенттерине «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы иштелип чыккан. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун максаттары, милдеттери, тиби, формасы, методдору каралган. Технологиянын элементтерине мүнөздөмө берилген.

Төртүнчү милдети иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана анын жыйынтыктарын талдоо деп аталып, чечилиши үчүнчү главада берилген. Иштелип чыккан технологиянын натыйжалуулугун далилдөө үчүн жүргүзүлгөн 2021-2022-окуу жылдарында үч этапта уюштурулган:

- 1) абалды аныктоочу эксперимент (2021-2022 жж.);
- 2) изденүүчү эксперимент (2022-2023-жж.);
- 3) жыйынтыктоочу окутуучу эксперимент (2023-2024-жж.).

Диссертациялык иште эксперименттин негизги натыйжалары жана жыйынтыктары негизделип берилген. Изилдөөдө уюштурулган педагогикалык эксперимент иштелип чыккан технологиянын максаттуулугун жана эффективдүүлүгүн далилдей алган. Экспериментте студенттердин активдүүлүгү, предметке жана окуу материалдарына кызыгуулары байкалган. Натыйжада, иштелип чыккан технологиянын эффективдүүлүгү далилденген.

С.А. Кабылованын диссертациялык ишине коюлган милдеттер толугу менен чечилген. Диссертациянын изилдөө объектиси анын максатына жана милдеттерине ылайык келет. Изилдөө методдору дагы диссертациянын милдеттерине туура көрсөтүлгөн. Төмөнкүдөй методдор колдонулган: *синтез жана анализ изилдөөчүлүк методдору, салыштыруу, байкоо жүргүзүү, моделдөө, анкеталык сурамжылоо методу, тесстирлөө методу, педагогикалык экспериментти өткөрүү.*

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Коомубузда токтоосуз өзгөрүүлөрдүн болуп турушу бүгүнкү биз жашап жаткан мезгилдин өзгөчөлүктөрүнүн бири катары эсептелет. Мында студенттердин кесиптик мобилдүүлүгүн, маалымат технологиялары менен бирге башка көптөгөн жаңы технологияларды өздөштүрүүгө даярдыгын камсыз кыла турган билим берүү системасы абдан маанилүү болуп саналат. Окутуу процессинде компетенттүүлүк мамиле кылуу жана студенттердин жекече окуу траекториясын түзүүгө жардам берүү – анын өз алдынча билим алуусун

камсыз кылуу деп эсептелет. Ушуга байланыштуу студенттердин билимин, жөндөмүн, көндүмдөрдү жана тажрыйбаларды иликтөө жүргүзүү үчүн жаңы билимди, жаңы интеллектуалдык продуктуну түзүү, жаңы көйгөйдү чечүү үчүн натыйжалуу изилдөө проблемасы актуалдуу болуп эсептелет. Мындай талаптар изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү калыптандырууну шарттайт. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк студенттерди изденүүчүлүккө, коюлган проблеманы чечүүдө тиешелүү маалыматтарды издеп табууга, аларды сын көз караш менен иргеп алууга, алардын жалпылаштырып, системалаштыруунун негизинде жаңы билимдерди таап, иштеп чыгууга көнүктүрөт.

Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк – бул инсандын интегралдык сапаты, жөндөмдүүлүгүнө жана ар бир ишке карата өз алдынча изилдөө иштерин жүргүзүү, кесиптик чөйрөдө изилдөөнүн жыйынтыктарын пайдалануу деп аныкталат. Мындан, студент өздөштүргөн билимин, жөндөмүн, көндүмдөрүн жана тажрыйбаларын колдонуп изилдөө жүргүзүү үчүн, анын негизинде жаңы билимдерди алуу, жаңы интеллектуалдык продуктуну түзүү, жаңы көйгөйдү чечүү үчүн натыйжалуу эмгектенүүсү керек экендигин баамдоого болот.

3. Илимий натыйжалар

Иште илимдердин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ жаңы теориялык натыйжалар келтирилген. Алынган натыйжалардын азыркы илим чегинде илимий жаңылыгы бар:

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрү түшүнүгүнүн изилдениш абалы, калыптандыруунун зарылдыгы каралган;

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн мазмуну менен структурасы аныкталган;

- информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы түзүлүп, аны ишке ашыруунун жолдору негизделген;

- студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптанышынын критерийлери, көрсөткүчтөрү жана деңгээлдери иштелип чыккан.

Диссертациялык изилдөөдө коюлган максаттын жана милдеттерди ишке ашыруунун алкагында төмөнкүдөй илимий иштер аткарылган:

- изилдөөгө карата тандап алынган тема азыркы учурдагы билим берүү системасындагы актуалдуу маселелердин бири болуп эсептелет;

- педагогикалык эксперимент сапаттуу жүргүзүлгөн жана жогорку жогорку окуу жайларда «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы» курсун окутууда аныкталган изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясын башка курстарды окутуу сунуштары киргизилген.

Алынган илимий жыйынтыктар толук негизделип берилген, теориялык жана практикалык мааниге ээ.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү

Изилдөөдө алынган теориялык жоболор, методикалык сунуштар жогорку окуу жайларда кесиптик курстарды окутууда, мугалимдердин кесиптик чеберчиликтерин жогорулатуу курстарында жана бул темага байланыштуу илимий изилдөөлөрдү улантууда пайдаланышы мүмкүн.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет.

6. Айрым мүчүлүштүктөр:

1. Изилдөөдө «Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк» түшүнүгүнө карата Кыргызстанда изилдениши боюнча маалыматтар аз, изилдөөчү бул багытта терең изилдөөлөрдү жүргүзсө болмок.

2. Студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн структурасы жана мазмуну аныкталып, студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүнүн калыптандыруу үчүн компоненттери каралган. Ар бирине мисал менен чечмелесе толугураак болмок.

3. Диссертациянын 44-47-беттеринде Жогорку кесиптик билим берүү мамлекеттик стандарты (550200 Физика-математикалык билим берүү программасы) иликтөөгө алынган. Мында изденүүчү диссертацияда көрсөтүлгөн инструменталдык компетенциялар менен стандарттагы көрсөтүлгөн инструменталдык компетенциялардын бири-бирине дал келбөөчүлүгү байкалат. Изилдөөчүлүк компетенттүүлүк боюнча каралган. Ушуга мамлекеттик стандартты карап, изилдөөчүлүк компетенттүүлүктү калыптандыруу боюнча кошсо болмок.

4. Стилистикалык жана грамматикалык каталары бар (мисалы: 109-беттеги 3-главада 14-шрифт, 1,5 интервал менен жазылуусу керек, кээ бир барактар толук толтурулбай калган ж.б.у.с.)

7. Сунуштар:

1. «Педагогикалык технология...» деген абзацты толугу менен алып салуу керек. Диссертацияга түздөн-түз тиешеси жок, бул абзацты алып салуу сунушталат.
2. Адабияттардын тизмеси кыргыз тилинде ГОСТ 7.1-2003 боюнча берилиши зарыл.
3. Нормативдүү документтерди, мамлекеттик стратегияларды адабияттардын тизмесине кошууну сунуштайм.
4. Диссертациянын жана авторефераттын текстеринде кетирилген стилистикалык, грамматикалык, пунктуациялык кемчиликтерди, каталарды жана жогорудагы кетирилген мүчүлүштүктөрдү жоюу.

8. Сунуштамалар:

Окутуунун заманбап методдорун (активдүү жана интерактивдүү) студенттерди изилдөөчүлүк ишмердүүлүккө үйрөтүүнүн жаңы деңгээлин камсыз кылуучу ыкмалар катары пайдайданса өз алдынча иштөөгө өбөлгө болмок.

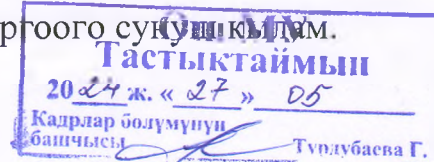
9. Корутунду:

Кабылова Света Амантуровнанын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы» деген темадагы диссертациялык иши өз алдынча аткарылган жана бүткөрүлгөн изилдөө болуп саналат. Ошол эле учурда изилдөөчүнүн диссертациялык иши кандидаттык диссертацияларга КРнын УАКтын талаптарына ылайык тууралоо зарыл: диссертациянын жана авторефераттын көлөмү сакталышы, тексттин берилиши, орфографиялык, пунктуациялык каталарды оңдоо ж.б.

Жогорудагылардын негизинде педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Кабылова Света Амантуровнанын «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы курсун окутууда студенттердин изилдөөчүлүк компетенттүүлүктөрүн калыптандыруунун технологиясы» деген темадагы 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (информатика жана билим берүүнү маалыматташтыруу) адистиги боюнча диссертациясын жогоруда көрсөтүлгөн кемчиликтерди жана мүчүлүштүктөрдү оңдоп-түздөө иштерин аткаргандан кийин И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Ош мамлекеттик университетине караштуу Д 13.23.681 диссертациялык кеңешине алдын ала коргоого сунуш кылдым.

Эксперт

Ош мамлекеттик университетинин ректору,
ф.-м.и.д., профессор м.а.

К. Г. Кожобеков